

26.73x36.56	1/4	46	עמוד	שבועי	21/08/2020	74181349-7
המרכז הבינתחומי הרצליה - 84260						

שניים נגד כולם

הציר שאיראן מגבשת עם סין כנגד כל הסנקציות הבינלאומיות

חיים הופמן

ההסכם הסודי והדרמטי שמטלטל את איראן ועשוי לשנות לחלוטין את מצבה האסטרטגי

בייג'ינג

פינת טהרן

בשבועות האחרונים סוערת איראן בעקבות ההדלפות על הסכם אסטרטגי ענק בין סין לאיראן, הסכם שישנה את מצבה של המדינה מקצה לקצה **א** ההסכם כולל שורת הסכמים המקיפים את כל המשק האיראני **א** החל מהקמת תשתיות ומיזמי תיירות, וכלה בשיתופי פעולה צבאיים ומודיעיניים **א** אבל נראה כי באיראן אף אחד לא יוצא בריקודים **א** במדינה מדברים על כך שאיראן מוכרת את עצמה לסין ותשלם על כך מחיר יקר מדי בעתיד **א** בינתיים, גם בסין חושבים האם להשלים את העסקה **א** ומהן ההשלכות של ההסכם עם ישראל?

ופיתוח נשק ויחלקו ביניהן מודיעין - הכל כדי "להילחם בטרוח בסחר לא חוקי ובפשעים חוצי גבולות". לפי ה'ניו יורק טיימס', מי שיזם את שיתוף הפעולה היה נשיא סין שי ג'ינפינג, במהלך ביקור באיראן לפני ארבע שנים. מאז ועד היום התקיימו דיונים חשאיים בין שתי המדינות על מימוש הצהרת הכוונות והפיכתה להסכם בר ביצוע. אבל המאמצים האלה לא הגיבו פרי מפני שאיראן לא ששה להיות תלויה כלכלית ואסטרטגית בסין.

אבל כעת הגיעו כנראה מים עד נפש בטהרן, והתעוררה הסינית והרצון שלה להתחרות עם ארה"ב על מעמד של מעצמה עולמית גברו על ההיסוסים. לנוכח המצוקה הכלכלית שבה נמצאת איראן, בגלל הסנקציות האמריקניות ומשבר הקורונה, ובשל המלחמה הקרה שסין וארה"ב הכריזו לאחרונה זו על זו בכמה תחומים, החליטו

את הדרך להשקעות סיניות באיראן בהיקף של מיליארדי דולרים. השותפות תפגע במאמצים של ארה"ב לבודד את הממשל האיראני בגלל תכנית הגרעין שלו. לפי טיוטת ההסכם, שהגיעה לידי ה'ניו יורק טיימס', השותפות תרחיב משמעותית את המעורבות הסינית בתחומים רבים באיראן, כולל בתחום האנרגיה. בתמורה להשקעות משמעותיות של סין בעשרות פרויקטים ובתחומי הבנקאות, התקשורת, הגמלים והרכבות היא תקבל אספקה שוטפת של נפט איראני ב-25 השנים הקרובות ובהנחה גדולה.

טיוטת ההסכם גם מתארת את העמקת שיתוף הפעולה הצבאי בין הצדדים - מה שעשוי להביא ל'דרסת רגל סינית' באזור בעל חשיבות אסטרטגית גבוהה של ארה"ב. לפי ההסכם המתגבש, לסין ולאיראן יהיו תר-גילים צבאיים משותפים, והן ישתפו פעולה במחקר

חיים הופמן

איראן נמצאת במצוקה נוראית. הסנקציות שטראמפ מטיל על המדינה הן פטישים אימתניים שעשויים למוטט אותה לחלוטין. באיראן מסתכלים על לבנון וסוריה ומבינים שגורלם יכול להיות

זהה. זו בדיוק הסיבה שהאיראנים, כנראה אלופי העולם בהישרדות, מקדמים בשנה האחרונה שיתוף פעולה אסטרטגי ויוצא דופן, ונראה כי הם פונה לכיוונים חדשים לגמרי.

בשבוע שעבר דיווח עיתון ה'ניו יורק טיימס' שאיראן וסין גיבשו הסכם לשותפות כלכלית וביטחונית, שתסלול

25.22x32.95	2/4	עמוד 47	המבשר - שבועי	21/08/2020	74181352-1
המרכז הבינתחומי הרצליה - 84260					

סלל את הדרך. נשיא סין שי ג'ינפינג, מבקר באיראן לפני ארבע שנים

היא דואגת גם לשדרוג התשתיות, ובמסגרת ההבנות שהושגו ישקיעו הסינים עוד 120 מיליארד דולר למשך חמש שנים. גם במקרה זה, ייתכן שהסינים יחליטו להכיל את ההשקעה לחמש שנים נוספות.

לפני חודש הודיעו השלטונות האיראניים על חשמול מסילת הרכבת באורך של 900 ק"מ בין טהרן למשהד שבצפון-מזרח המדינה - כשהמימון יגיע כנראה מסין. בנוסף, עשויים הסינים לממן סלילת קו רכבת מהיר בין טהרן, קום ואיספהן, העיר השלישית בגודלה במדינה ששוכנת דרומית לטהרן. ההתקרבות בין סין לאיראן באה לידי ביטוי גם בתחום הבריאות. הסינים צפויים לממן הקמת בית-חולים במשהד, העיר השנייה בגודלה באיראן שבה מתגוררים יותר משלושה מיליון תושבים. הקשרים בין איראן לסין מתהדקים גם בתחום התיירות, כשממשלת איראן הודיעה על תכנית למשיכת תיירים סינים, שתכלול הסרת מגבלות אשרת התיירות בכניסה למדינה. התיירים הסינים עשויים להכניס לאיראן כסף זר בשווי של מיליארדי דולרים. לפי נתוני נים של האו"ם, לפני שנתיים נערכו 150 מיליון נסיעות של תיירים סיניים מחוץ למדינה. הם השאירו ביעדים שבהם ביקרו 277 מיליארד דולר, לעומת 10 מיליארד דולר בלבד לפני עשרים שנה.

באיראן כבר קוראים לזה "יצוא של מבקרים" - כלומר, הכנסה של כסף זר למדינה מתיירים שמבקרים בה. "יכול להיות שבעשור הבא יצוא התיירים יגיע כבר לרבע מהיקף יצוא הנפט", אמר אספנדיאר בטמנג'לידז, מנהל חברת מחקר כלכלית בטהרן.

אבל מה שמעניין במיוחד, וגם את האמריקנים, הוא הפרק בהסכם העוסק בשיתוף הפעולה הטכנולוגי והצי-באי. על-פי טיוטת ההסכם שהתפרסמה בטהרן, תקים סין באיראן את רשת התקשורת הסלולרית מהדור החמישי 5G, איראן תקבל גישות לרשת לווייני ה-GPS הסינית הנקראת 'באידו', וכן יתקיימו אימונים משותפים לצי הסיני ולצי האיראני. ההסכם מדבר גם על מחקרים צבאיים משותפים ועל שיתוף פעולה מודיעיני.

בין הסעיפים של שיתוף הפעולה הטכנולוגי נחבא סעיף מעניין במיוחד, שמתייחס במפורש לכך שסין תשתף פעולה עם איראן בהגנה בסייבר, דוגמת פרויקט 'חומת קיר האש' (fire wall) הסינית הגדולה שבייג'ין מפעילה כדי לשתק מערכות מקוונות ברשת ובסייבר בכלל במדינות ובגופים הנחשבים עוינים לסין. בנוסף, לפי הדיווחים תהפוך איראן בסיוע סין ליצרנית מרכזית של נשק ולקניינית של מערכות נשק מתקדמות מסין - כולל מטוסי קרב, ספינות וצוללות.

הטכנולוגיה הזאת תועמד לרשות איראן וההשלכות מנקודת מבטה של ישראל ברורות. סין תקבל לא רק כלכלה איראנית ותעשיית אנרגיה איראנית המשועבדת לה במידה רבה, אלא גם יכולת לפרוש השפעתה בכל רחבי המזרח התיכון באמצעות הקשרים של איראן באזור.

אף שההסכם עדיין לא נחתם, שיתופי הפעולה בין סין לאיראן בתחום הכלכלי ובתחום הצבאי מתקיימים הלכה למעשה כבר כמה שנים. איראן מוכרת כיום לסין את מעט הנפט שהיא יכולה להבריית ולייצא, והצי הסיני שלח ספינות לתמרון ימיים משותפים עם הצי האיראני במפרץ עומאן שבפתח המפרץ הפרסי. התמרון הימי הצבאי האחרון התקיים בהשתתפות איראן, רוסיה וסין בחורף שעבר.

ערב הבחירות לנשיאות.

ההסכם האסטרטגי: כלכלה ומרכיבי צבא

על-פי הטיוטה שהתפרסמה בשפה הפרסית כהדל-פה בטהרן, מדובר ב"הסכם שותפות אסטרטגית כוללת" בין איראן לסין למשך 25 שנה. בתקופה זו תשקיע סין כ-400 מיליארד דולר בכ-100 פרויקטים תשתיתיים באיראן, בעיקר בתעשיית הנפט והגז המתיישנת ומתפוררת בשל היעדר תחזוקה בבתי זיקוק, וכן בתשתיות אחרות כמו מסילות ברזל, נמלים, תעופה ובנקאות.

על-פי ההסכם תשקיע סין 280 מיליארד דולר בתשתיות הנפט ו-120 מיליארד בתשתיות האחרות. בתמורה, תזכה סין לעדיפות בהצעות ומכרזים על כל פרויקט חדש באיראן הקשור לענפים האלה. סין תקבל גם 12 אחוזי הנחה ודחייה בתשלומים של עד שנתיים, אותם תוכל לשלם במטבע לבחירתה. על-פי ההערכות, סך כל ההנחות אותן תקבל סין יגיע לכמעט 32 אחוזים. סין מייבאת היום 75% מצורכי האנרגיה שלה מבחוז, והיא יבואנית האנרגיה הגדולה בעולם. אבל הנפט הוא רק אחת התמורות שהסינים יקבלו במסגרת ההסכם עם איראן אם יתממש. זו תהיה תרומה ענקית לכלכלה הסינית, אבל התמורה האסטרטגית שתקבל בייג'ין משתווה ואולי אף עולה עליה.

בנוסף למסילות הברזל ולשדה התעופה שסין אמונה להשקיע בהם באיראן, תקבל סין לידיה את חידוש והרחבת הנמל הימי בג'סק שבפתח המפרץ הפרסי, היא תקים ותנהל אזור סחר חופשי באי קאשם שב-מיצר הורמוז, תקים ותנהל אזורי סחר חופשי בעבדאן שבפתח השאט אל-ערב בגבול איראן-עיראק, במקום שבו הפרת והחידקל נשפכים למפרץ הפרסי, ובאזור מאכו תקים אזור סחר חופשי סמוך למפגש הגבולות בין איראן, אזרבייג'ן וארמניה. הפרויקטים הללו מעניקים לסין נוכחות אסטרטגית לאורך כל החלק המערבי של איראן, ויאפשרו לה לנהל משם מעקב מודיעיני ופעיל לירות ביטחוניות אחרות במסווה של פעילויות אחרות בכל רחבי המזרח התיכון.

להסכם הסודי בין המדינות יש גם מרכיב צבאי, במסגרתו תציב סין כ-5,000 אנשי צבא וביטחון על אדמת איראן. מדובר בווייתורים חסרי תקדים בתולדות איראן, וניצחון ברור לסינים. 400 המיליארדים יושקעו לתקופה של 25 שנים, כסף קטן יחסית עבור הכלכלה השנייה בגודלה בעולם. סין תזכה גם לסמכות כמעט מלאה על האיים השייכים לאיראן, תקבל גישה לנפט האיראני בהנחה משמעותית, ותגדיל השפעתה בכל ענפי התעשייה באיראן, כולל ענפי התקשורת, האנרגיה, הנמלים והרכבות והבנקים. צריך לזכור כמובן שסין היא גם יבואנית הנפט הגדולה בעולם.

בדומה להשקעות של סין במדינות אחרות בעולם,

איראן וסין לנסח הסכם. שר החוץ האיראני מוחמד ג'וואד זריף אמר בשבוע שעבר, שהקבינט של הנשיא חסן רוחאני אישר את הצעד בחודשים האחרונים.

גורמים בממשל האיראני הצהירו שיש הסכם עם סין שממתין לאישור, ושהגרסה הסופית שלו נוסחה בחודש שעבר. ההסכם עדיין לא הועבר לאישור הפרלמנט האיראני, ופרטיו לא נחשפו במדינה, מה שגרם לחלק מהאיראנים לחשוש מווייתורים מרחיקי לכת לסין. גם בבייג'ין הגורמים בשלטון לא חשפו את פרטי ההסכם, ולא ברור מתי הממשלה הסינית תודיע על כך.

בדבר אחד אין ספק: אם יתממש ההסכם שיתוף הפעולה האסטרטגי והכלכלי המתקדם בין סין לאיראן, הוא יהווה גלגל הצלה לכלכלה האיראנית השוקעת תחת הסנקציות האמריקניות, ויעצים את מעמדה של סין כמעצמה ואת מעורבותה במזרח התיכון. בנוסף, הוא ינחית מכה קשה על מדיניותו של הנשיא האמריקני דונלד טראמפ במזרח התיכון ועל מעמדה של ארה"ב כמעצמה עולמית. בעתיד הרחוק יותר ההסכם עלול לאיים על ישראל.

גם האינטרס האיראני הוא ברור ומתפרש על כמה תחומים: במסגרת ההסכם תוכל איראן לייצא נפט בכמויות גדולות למרות הסנקציות האמריקניות, ולקבל תמורתן סחורות, שירותים, חומרי גלם לתעשייה ושיקום תשתיות הנפט הנחוצים לה כל-כך. בדרך זו, למעשה עוקפת איראן בסיועה של סין את הסנקציות האמריקניות.

במידה וההסכם יושלם, תהפוך סין לבעלת ברית של איראן גם בזירה הבינלאומית. לסין יש כידוע זכות וטו כחברה קבועה במועצת הביטחון של האו"ם. האינטרס הסיני הכלכליים שלה בסין יאפשרו לאייתוללות לחוץ עליה. איראן תוכל לקבל מסין גם טכנולוגיות, חומרים ורכיבים מתחכמים לתעשיית הצבאיות שלה. כיום היא אינה יכולה לרכוש דברים אלה באירופה ובארה"ב בגלל הסנקציות.

בנוסף, בעוד כמה חודשים יפוג תוקפו של אמברגו הנשק שהטילה מועצת הביטחון על האיראנים ואז יוכלו הסינים למכור לאיראן נשק כבד, כולל מטוסים, ספינות וטנקים, כמו גם טכנולוגיות לייצור נשק, תקשורת צבאית ומצפנת ויכולות לווייניות ו-GPS שאין לאיראן היום.

הנוסח המלא של הטיוטה הסופית הודלף על-ידי האיראנים לתקשורת. דובר משרד החוץ הסיני לא אישר ולא הכחיש את דבר קיומו של ההסכם, וגם לא אמר מתי ואם בכלל ייחתם. ככל הנראה, לטהרן יש אינטרס במימוש ההסכם ובשיווקו לדעת הקהל האיראנית שאינה ששה לקראתו, כי הוא הופך את איראן לגרורה כלכלית של סין.

הסינים מצדם כנראה אינם מרוצים עדיין מהתנאים המסחריים של ההסכם, שאמור לספק להם מיליוני חביות נפט וגז במחירי רצפה במשך עשרות שנים. עם זאת, גם לאיראן וגם לסין יש עניין לפרסם את דבר ההסכם כדי לחוץ על ארה"ב ולהשפיל את טראמפ

הנוכחות הסינית מאפשרת הרחבת ההשפעה. אחד הנמלים של האוקיינוס ההודי

26.57x33.73	3/4	48 עמוד	המבשר - שבועי	21/08/2020	74181350-9
-------------	-----	---------	---------------	------------	------------

המרכז הבינתחומי הרצליה - 84260

ההודעה הבוטה נגד סין הציבה טריז בפני המגעים החשאיים העיר. משרד הבריאות בטהרן

לכאורה שסין תוכל להציב כוח של כ-5,000 חיילים סינים על אדמת איראן כדי להגן על מתקני הנפט שהיא תבנה, ושסין תהיה זאת שתכתוב לאיראן את מדיניות החוץ שלה. ובעיקר, החשש הוא שאיראן תשעבד את הנפט שלה למשך עשרות שנים לטובת סין, שתזכה בנפט זול ולמעשה תשתלט על תעשיית הנפט כפי שהבריטים השתלטו על הענף במאה שעברה.

את אותם גורמים שמרניים מכעיסה גם העובדה שאיראן חותמת על הסכמים עם מדינה שמדכאת את האויגורים המוסלמים, ולא פחות מכך ההסכם הזה עלול להעניק לרוחאני נקודות זכות רבות שיחזקו את התנועות הרפורמיסטיות לקראת הבחירות לנשיאות בשנה הבאה.

מסתבר שהעסקה כל-כך שנויה במחלוקת עד שאי-פילו חלק מהפוליטיקאים וכלי התקשורת הממשלתיים באיראן הביעו עליה ביקורת. כך למשל, כותרת בעיתון 'ארמן מלי' זעקה: "איראן אינה סרי לנקה". כתבה בעיתון 'חמדלי' שאלה בכותרת "האם איראן תהפוך למושבה סינית?", והזירה: "החיוכים של הסינים והרוסים הרס-ניים עבור איראן בדיוק כמו הפרצוף הזועף של טראמפ. אך האמריקנים לפחות מבטאים בפתירות את דעתם, אך הסינים והרוסים מקדמים את האינטרסים שלהם תחת אצטלה של מחמאות דיפלומטיות. סין, רוסיה, ארה"ב, אירופה וכל המדינות רודפות אחרי אינטרסים לאומיים ביחס לאיראן, וכל ניסיון לצייר את היחסים איתן כחמים הוא חסר משמעות".

מחמוד אחמאדי ביגש, חבר פרלמנט איראני הנחשב לחבר במחנה השמרני, הזהיר בראיון תקשורתי מפני "העברת שליטה מלאה באיים האיראנים לסין" כחלק מההסכם. אפילו הנשיא לשעבר מחמוד אחמדינג'אד הצביע על הסכנות שבעסקה: "זו טעות להיכנס להסכם סודי עם מדינה זרה מבלי לשקול את רצון העם האיראני ואת האינטרסים של המדינה. העם לא יכיר בעסקה כזו". הוא המשיך ופנה ישירות אל האייתוללות: "האם אתם בעלי המדינה שאתם מרשים לעצמכם להעמיד אותה כך למכירה פומבית? עשינו מהפכה כדי להפסיק את ההסתרה של דברים מהעם, וכדי שאף אחד לא יראה עוד בעצמו כבעל המדינה".

אפשר לכן להעריך שהדלפות פרטי ההסכם בשבועות האחרונים נועדו כנראה לסייע בשייך יתרו-נותני לציבור האיראני. שר החוץ זרפי והנשיא רוחאני, המקדמים את ההסכם, מדגישים שוב ושוב שהוא זכה בחודש שעבר סוף סוף לאישורו של המנהיג העליון עלי חמינאי, מה שמעניק לו לגיטימציה ו'חותמת כשרות' סופית באיראן.

כרגע נראה שדווקא הסינים אינם ממהרים לחתום על ההסכם, כנראה כדי שלא להחריף את העימות עם ארה"ב שהתלהט מאוד לאחרונה. לביג'ין עדיף כנראה להשתמש בהסכם כשטר לנפנף בו מעל ראשם של האמריקנים, מאשר לממש אותו ועל-ידי כך להגיע לעימות כלכלי ואולי אף צבאי ישיר עם ארה"ב.

אבל כאמור, שני הצדדים משתמשים בעצם קיומו של ההסכם יוצא הדופן כדי לתקוע אצבע בעינו של טראמפ והממשל האמריקני. האיראנים גם מקווים שהאופציה לעקוף את הסנקציות האמריקניות בעזרתה של סין עשויה להביא את האמריקנים לשקול מחדש את מדיניות 'מקסימום לחץ' שבאמצעותה מנסה טראמפ

בסין, לעומת זאת, הגורמים הרשמיים אינם מגיבים, למעט דוברת משרד החוץ, אשר בתגובה לשאלה מוז-מנת של כתב סיני לגבי הכתבה ב'ניו יורק טיימס' אמרה כי "סין מייחסת חשיבות לשיתופי פעולה עם מדינות אחרות. איראן הינה מדינה ידידה שנהנית משיתופי פעולה נורמליים עם סין. לגבי הטייטה שפורסמה אין לי כל מידע על כך".

בראיון שנערך עם השגריר הסיני בטהרן, הוא התייחס לסוגיית הסכם הגרעין אך נמנע מכל אזכור של הסכם בילטרלי. תגובה קרה זו, שכוונה גם לאזוניים איראניות, מעידה על אודות חוסר נחת, ואולי אף זעם, בביג'ין ביחס להדלפה האיראנית בטרם סוכמו ואושרו פרטי ההסכם.

החשש באיראן: השתלטות זרה

למרות החילוף מצבת החנוק של הסנקציות האמריקניות, בציבור ובקרב הפוליטיקאים באיראן לא מתלהבים מההסכם בדיוק מהסיבה שהסינים חותרים אליו בהתמדה כבר חמש שנים. למעשה, הוא מעורר התנגדות רבה בטהרן. שר החוץ האיראני, מוחמד ג'ואד זרפי, נוכח בכך כשהותקף בפרלמנט האיראני אחרי שחזר מסבב משא ומתן על ההסכם שהתקיים בביג'ין לפני כמה חודשים.

מאז שעלו לשלטון במהפכה לפני 40 שנה, לאייתוללות באיראן יש סלוגן אחד בו הם גאים במיוחד: "לא מזרח ולא מערב". המשטר בטהרן נהג תמיד להי-תפאר בעצמאותו ובאי-תלותו במעצמות ממזרח או ממערב, אך נראה כי כעת, עם ההסכם החשאי שנרקם בין איראן וסין, נראה כי בביג'ין עומדת לקבל השפעה גדולה מאוד באיראן.

ממשלת איראן אינה מפרסמת עדיין נתונים רשמיים על פרטי העסקה, היקפה ותכולתה, אבל דווקא החשאיות הזאת מעוררת את חשדותיהם של חברי פרלמנט שמרנים, שהביעו בפומבי את חששם שממשלתו של חסן רוחאני מתכוונת להפוך את איראן לקולוניה סינית, ואף מזכירים את ההסכמים עליהם חתמה איראן לפני מאה שנה עם רוסיה, בהם כאלה שגרמו לאיראן להעביר שטחים גדולים לשליטה רוסית.

באיראן מעלים זכרונות היסטוריים דומים ומזהירים מחזרה על טעויות העבר. כך למשל, חלק מהאיראנים ערכו השוואה בין ההסכם עם סין לבין החוזים הקולוניאליים המשפילים שנערכו בטרם המהפכה האסלאמית. כך למשל, לפני 150 שנה העניק שליט פרס נאסר א-דין שאה לבנקאי הבריטי הברון זיליוס רוטר שליטה נרחבת על סלילת הכבישים במדינה, על מפעלים וכריית משאבים, רשת הטלגרף וענפים נוספים, בתמורה לחלק מן הרווחים לתקופה של עשרים שנה. הכניעה לרוטר הייתה כל-כך גדולה, עד שאפילו אימפריאליסטים ידועים כמו הלורד קרוזון תיארו אותה כ"הענקת השליטה השלמה ביותר שנעשתה אי-פעם מצד מדינה כלשהי לאדם זר".

גם הפעם רוחשות שמועות על כך שאיראן עומדת למכור לסין את האי קיש ואיים נוספים, על כך שסוכם

עיקרי התכנית:

נפט תמורות סחורות

אפשר להעריך, שההשקעה העצומה של סין באיראן, לפחות בחמש השנים הראשונות, לא תהיה רווחית. נודע כי האיראנים ישלמו לסינים עבור ההשקעות במטבע סיני, יואן, שיקבלו עבור הנפט ולא בדולרים. סין תשלם עבור הנפט שהיא מקבלת בעיקר בסחורות סיניות וכ-מטבע סיני שבו אפשר לקנות רק בסין. אבל התשלומים יהיו דחויים לשנתיים, ולאיראנים תהיה אפשרות לקבל חומרי גלם ומוצרי מזון ותרופות חיוניים שהם אינם יכולים לקנות היום כי אין להם דולרים.

מבחינת הסינים הרווח יגיע רק בעתיד הרחוק, כשהפרויקטים באיראן יתחילו להרוויח והתשתיות שיקימו בארצם של האייתוללות יתחילו לפעול במלוא הקצב. בינתיים הרווח העיקרי של סין הוא אסטרטגי, והדחיפה שהוא נותן ליוזמת 'החגורה והדרך' שנועדה להפוך את סין למעצמה עולמית שמפעילה כוח רך לצד כוח צבאי כדי לפרוש את השפעתה ולהפגין את כוחה. הרעיון שעומד בבסיסה של אסטרטגיית 'החגורה והדרך' שמפעילה סין בשבע השנים האחרונות הוא לרכוש השפעה כלכלית ואסטרטגית בכל איראן-אסיה, בשטח שבין בייג'ין למערב אירופה. במסגרת אסטרטגיה זו משקיעה סין סכומי עתק במיזמי תשתית במדינות אסיה ואפריקה, שמבוצעים על-ידי פועלים ומהנדסים סינים. במסגרתם מחייבים את המדינות שבהן נמצאים הנמלים, שדות התעופה ומסילות הברזל שהסינים בונים להסכים לנוכחות סינית קבועה בהם.

כך הצליחה סין לרכוש לעצמה מאחזים בנמלים לאורך חופי האוקיינוס ההודי, וכן אחיזה בחלק ניכר ממדינות אפריקה שבהן יש חומרי גלם חשובים לתעשיות הסיניות, ובכלל זה לפרויקט האטום הסיני. הנוכחות בנמלים של האוקיינוס ההודי מאפשרת לסין להרחיב השפעתה ואת נוכחות הצי הצבאי שלה הגדל במהירות לא רק בים סין הדרומי, שם היא מתנגשת עם ארה"ב, אלא גם בנתיבי השיט באוקיינוס ההודי בואכה תעלת סואץ.

ההסכם עם איראן יאפשר לסינים לקיים נוכחות אסטרטגית בפתח הדרומי של המפרץ הפרסי, ועל-ידי כך להוות איום פוטנציאלי על הציים של ארה"ב, ברי-טניה וצרפת המשייטים בתוך המפרץ הפרסי. הנוכחות לאורך חופי המפרץ הפרסי יעניק לסין גם אפשרות להתערב בתנועת מכליות הנפט מהמדינות הערביות המפיקות את הנפט, בעלות בריתה של ארה"ב, ובראשן סעודיה וכווית.

אך נדמה שיש כאן יותר מזה. ההסכם משקף התרח-סה סינית כלפי ארצות הברית, בהמשך לעימות ההולך ומסלים בין שתי המעצמות במזרח אסיה. התייצבות סינית ברורה לצדה של איראן תקל את הלחץ הכלכלי על טהרן. בנסיבות קיצוניות יותר, היא יכולה לשמש משקל נגד לחיכוך אמריקאי-ישראלי עם המשטר סביב תכנית הגרעין האיראנית. אם נניח, בתרחיש תיאורטי, שתיתכן הסלמה נוספת של המהלכים הללו, יהיה צורך לקחת בחשבון במידה רבה יותר את תגובתה האפשרית של בייג'ין.

יתרון נוסף שסיך יכולה להפיק מההסכם הוא הפיכת איראן ללקוח שבוי של הכלכלה והטכנולוגיה הסיניות. שוק של 85 מיליון נפש איננו הולך ברגל. אבל מנקודת ראות סינית יש להסכם חיסרון אחד גדול: החברות הסיניות שיפעלו באיראן יהיו חשופות לסנקציות האמריקניות, ולא רק שלא יוכלו לסחור עם ארה"ב או עם חברות הקשורות בארה"ב, אלא שתימנע מהן הגישה למערכת הסליקה והמימון הבינלאומי.

כך או כך, בראייה הסינית מצבה של איראן הוא הזדמנות נדירה "לקנות את המדינה". כאמור, הסינים נוהגים במקרים רבים לנצל חולשה מדינית להשגת תנאים מועדפים, ובמקרה זה הם מנצלים את משבר ימי הקורונה והמשך הסנקציות על איראן והזדקקותה להשקעות נרחבות, בניסיון לקבל תנאים מועדפים לטווח ארוך עבור חברות סיניות.

שני הצדדים מבקשים לנצל את ההסכם לתקיעת אצבע בעינו של טראמפ. האיראנים מקווים שהאופציה לעקוף את הסנקציות האמריקניות תביא את האמריקנים לשקול מחדש את מדיניותם

הנשיא לשעבר מחמוד אחמדינג'אד הצביע על הסכנות שבעסקה: "זו טעות להיכנס להסכם סודי עם מדינה זרה מבלי לשקול את רצון העם האיראני ואת האינטרסים של המדינה. העם לא יכיר בכך"

26.09x33.82	4/4	עמוד 49	המבשר - שבועי	21/08/2020	74181351-0
-------------	-----	---------	---------------	------------	------------

המרכז הבינתחומי הרצליה - 84260

סין תקבל לידיה את חיזושו והרחבתו. הנמל הימי בג'ס'ק שבפתח המפרץ הפרסי

להאיץ את המלחמה החשאית נגד הגרעין האיראני. "המעורבות האפשרית של סין בפרויקט הגרעין האיראני בעקבות ההסכם הצפוי להיחתם היא תמרוך אדום לישראל, ומחייבת אותה להאיץ את המלחמה החשאית בגרעין האיראני עוד לפני שסין תיכנס לתמונה ותהפוך לשותפה מסייעת של איראן בפרויקט", הוא כותב, וממשיך: "לכאורה, ישראל יכולה להשתמש בקשרים הטובים שלה עם סין כדי למתן את איראן, אך ההערכה בירושלים היא כי הדבר חסר סיכוי והאיראנים שועטים לעבר הפצצה הגרעינית".

גם לדברי הפרשן רון בן ישי, אם ההסכם ייחתם וימומש תהיה לישראל סיבה לדאגה מנקודת ראות אסטרטגית, צבאית ומודיעינית. "ראשית, מפני שהסכם כלכלי ואסטרטגי בממדים כאלה בין סין לאיראן יכרסם קשות במעמדה של ארה"ב כמעצמה עולמית וכגורם משפיע דומיננטי במזרח התיכון. מימוש הסעיפים הנוגעים לטכנולוגיות ולשיתופי פעולה צבאיים ומודיעיניים בין בייג'ינג לטהרן יפגע ביכולתה של ארה"ב לסכל יחד עם ישראל את תכנית הגרעין האיראנית, בעיקר אם איראן תחליט 'לפרוץ' אל הפצצה האטומית ואם יהיה צורך לסכל זאת באמצעים צבאיים".

בנוסף, אומר בן ישי, "השימוש ב-GPS הסיני 'באידו', במערכת G5 הסינית, כמו גם שיתוף הפעולה המודיעיני בין איראן לסיין, יקשו על ישראל לעקוב אחר הנעשה באיראן, ויאפשרו לאיראנים לשפר את מערכות דיוק הטילים מכל הסוגים שלהם ושל בעלי בריתם בלבנון, בסוריה ובתימן אל מול אמצעי ההגנה שמפעילה ותפעיל ישראל".

"מאידך", הוא טוען, "קיימת גם אפשרות שההסכם המתקדם בין סין לאיראן יפעל דווקא כגורם מרסן על האיראנים וכן, בעקבות, לטובת ישראל. בייג'ינג עשויה לרסן את שאיפותיה הגרעיניות של טהרן ואת פעילותה החתרנית ברחבי המזרח התיכון, מפני שהסינים לא ירצו שהשקעו תיהם בתשתיות חזניות ואסטרטגיות באיראן ירדו לטמיון כשייפגעו בעימות צבאי גדול, בעימות בסייבר בין ישראל ואיראן או בין ארה"ב ובעלות בריתה הערביות לבין איראן. "סין אינה מעוניינת גם שחלילה איראן תהיה במצב שבו היא לא תוכל להחזיר את חובותיה, שתחייב אותה לנקוט עמדה לעומתית מול שאר החברות הקבועות במועצת הביטחון. המדיניות הסינית גורסת שאינה מתערבת בעניינים הפנימיים של מדינות אחרות, אבל היא לא תרצה להיקלע לבידוד בינלאומי בגלל איראן.

"אפשר להניח, שאם וכאשר יתממש ההסכם, המדיניות של סין כלפי איראן תהיה דומה מאוד למדיניותה של סין כלפי צפון קוריאה ולמדיניותה העכשווית של רוסיה בסוריה. המדיניות בשני המקרים גורסת הימנעות ממעורבות בעימותים כל עוד האינטרסים של המעצמה אינם נפגעים. לישראל יש הידברות וקשרים טובים עם סין, וגם זה עשוי לסייע לנו אם בסופו של דבר ההסכם יתממש".

"האיראנים משחקים בחכמה את משחק השחמט היסטי-כיוני. ברגע שארה"ב וישראל סוגרות דלתות בפניהם, הם פותחים דרכים חדשות כדי לעקוף את הסנקציות האמריקניות", מסכם בן מנחם. "הם מנסים להרוויח זמן בתקווה שתוצאות הבחירות בארה"ב הקרובות יביאו גם לשינוי מהותי ביחס של הממשל כלפי איראן. הידוק הקשר של איראן עם סין הוא לרעת ארה"ב וישראל, לכן הדרג המדיני צריך לפעול בהתאם כבר עכשיו".

"מעבר לאלו, התחייבות להשקעת עתק של 16 מיליארד דולר בשנה אינה אופיינית לסיין, שנוקטת יותר ויותר במדיניות של גידור סיכונים, על רקע קשיי מדיניות רבות להחזיר חובות, גם אם אלו הובילו לעתים להשתלטות סינית על תשתיות לאומיות. קשיים אלו צפויים רק לגבור בצל המשבר והמיתון הגלובליים, ובמקרה של איראן, שכלכלתה נמצאת בסחרור ונתונה תחת מכבש הסנקציות, חוסר הוודאות מבחינת סין גבוה מאוד".

לדברי אבנטל, סין עצמה ככל הנראה מתלבטת האם איראן היא מניה בטוחה וחזקה מספיק ואסטרטגית 'החגורה והדרך' לא תיושם באיראן בכל מחיר. "איראן התפקחה ולמדה מניסיונה עם מדינות כושלות", הוא מסביר. "אפשר להסתכל למשל על 'המסדרון הכלכלי הסיני-פקיסטאני' (CPEC) בו השקיעה סין כ-62 מיליארד דולר. זה פרויקט שבמקור אמור היה לעלות רק 46 מיליארד והוא תפח המון בגלל התשתיות הלקויות בפקיסטן.

"סין נתקלה בבעיות שלא צפתה שקשורות בשחיתות, פשע וטרור. אני מניח שהחשש הזה קיים גם בנוגע לאיראן. בנוסף, חברות סיניות ממילא רוכשות נפט מוזל מאיראן, בוודאי בשנה האחרונה על רקע עקיפת הסנקציות האמריקאיות. זה לא שלאיראן יש לקוחות שעומדים בתור. סין גם מבקשת להימנע מתלות בתחום האנרגיה ופועלת ככל הניתן לגוון את מקורותיה ולא להתבסס על ספקית יחידה".

ההיבט הישראלי:

שינוי המדיניות הסינית

השאלה המעניינת ביותר מבחינתה של ישראל, איך ברית כזו עלולה להשפיע עליה. "בראייה הסינית המניע להסכם הוא הרווח המסחרי-כלכלי, תוך שמירת האיזון ביחסים עם ערב הסעודית ואיחוד האמירויות, ותכליתם אינה יצירת ברית צבאית עם איראן נגד ארצות הברית וכמובן לא נגד ערב הסעודית וישראל", כותבים במאמר מיוחד מומחי המכון למחקרי ביטחון לאומי.

"חשיבותה של ישראל במקרה זה מועטה עבור סין ואינה בהכרח נלקחת בחשבון בכלל שיקוליה, למעט בהקשר לחשש סיני של מתקפה צבאית ישראלית על מתקני גרעין באיראן, העלולה להצית מלחמה אזרחית ולערער את היציבות באזור. הסינים ישקלו את רמת הסיכון בבואם לאשר הסכם מעין זה, ויהססו לקדמו אם יחושו כי השקעותיהם הפיננסיות ייפגעו בשל המשך פעילות איראנית מתרסה שדינה להקרין על יציבות האזור וגם על יציבותה הפנימית של איראן". מומחי המכון כותבים, כי "ראוי שהיבט זה, שעיקרו פעילות איראנית נמשכת המפרה את יציבות האזור ומאיימת עליה, יוצג על-ידי ישראל אל מול הגורמים הסינים הרשמיים".

הפרשן הוותיק לענייני ערבים, יוני בן מנחם, מודאג מאוד מההסכם המתגבש, ומסיק מכך שההסכם שצפוי להיחתם בין סין לאיראן בהחלט יכול להעיד על כך שסין שינתה את מדיניותה כלפי איראן, היא הפכה לבעלת אינטרסים חשובים ביחס אליה, וישראל, שיש לה יחסים טובים עם סין, צריכה לבחון מחדש את יחסיה עמה.

לדברי בן מנחם, תאלץ ישראל להיות כעת יותר זהירה מול הסינים. "האמריקנים הזהירו את ישראל בכל הקשור למעורבות של סין בהשקעות בישראל. לפני חודשיים הגיע לישראל מזכיר המדינה מייק פומפאו לביקור מיוחד בנושא הזה, והזהיר את הדרג המדיני כי למעורבות הסינית בהשקעות בישראל עלולות להיות השלכות מסוכנות על יחסי ישראל עם ארה"ב.

"האמריקנים דורשים מישראל לבטל או לצמצם את ההסכם שהיא חתמה עם חברה סינית על הפעלת נמל חיפה. ישראל צריכה לשקול זאת ברצינות, וגם לבחון את מדיניותה בכל הקשור לשיתופי פעולה עם חברות סיניות בתחומים טכנולוגיים ותשתיות תחבורה. הנחת העבודה צריכה להיות שכל טכנולוגיה כזו עלולה להגיע בסופו של דבר לידי איראן דרך הסינים".

לדברי בן מנחם, המצב החדש מאלץ את ישראל

לא לץ את איראן לשנות את מדיניותה בנושא הגרעין, הטילים והחתרנות האזרחית.

"האיראנים חוששים מסורתית מהשתלטות זרה על ארצם. הם מתנגדים לתלות בסין כשם שהתנגדו להשתלטות אמריקנית בריטית על הנפט שלהם במאה הקודמת", אמר ד"ר רו צימט, חוקר איראן מהמכון למחקרים אסטרטגיים באוניברסיטת תל אביב. "בתקשורת האיראנית התפרסמו מאמרים רבים שבהם התלוננו הכותבים שסין, בתמורה לנפט שהאיראנים מייצאים אליה, משלמת בסחורות ולא בדולרים, וכי הסחורות, למשל מכונות מתוצרת סין, הן באיכות ירודה".

לאחרונה תקף דובר משרד הבריאות בטהרן את סין בצורה בוטה, והאשים אותה בכך שלא העבירה בזמן מידע מלא על נגיף הקורונה בתחילת התפרצות המגפה. הוא אמר שזו הסיבה שבגללה איראן לא התגוננה כראוי. הנשיא לשעבר מחמוד אחמדינ'ג'אד חזר על טענות אלו, תקף את ההסכם ואמר שאיראן תעשה שגיאה גדולה אם תחתום עליו.

בנאום שנשא לפני חצי שנה בכינוס הוועדה הכלכלית של האו"ם באתיופיה, הזהיר מזכיר המדינה האמריקני מייק פומפאו את הקהל האיראני כי עליהם להיות "חשדניים כלפי הבטחות ריקות של משטרים טוטליטריים. הם רק מייצרים עוד שחיתות ותלות". מן הסתם, האייתוללות השולטים באיראן לא שמעו לאזהרתו והם מוכרים את המדינה לסינים בדיוק כפי שעשו מדינות אחרות באפריקה.

הסינים מצדם שמחים מאוד לעשות הסכמים עם רודנים, תוך שהם מתעלמים מהפרות זכויות אדם, וכו' זויים את ארצותיהם כדי לקדם את שאיפות ההגמוניה הגלובלית שלהם.

החששות הסיניים:

חשש מהעמקת המתח

לדברי אודי אבנטל, עמית מחקר בכיר במכון למדיניות ואסטרטגיה במרכז הבינתחומי, ככל שגוברת המצוקה של איראן, סוריה וחיזבוללה – הולך ומתחזק אצלם הדיבור על 'פנייה מזרחה' לעבר סין. "ניכר כי שלוש ראות בסין כוח עולה בזירה העולמית, שמסוגל ולטענתן אף מעוניין, לחלץ אותן מהמשבר חסר התקדים הפוקד אותן. משבר שנובע מהסנקציות האמריקאיות, מממשבר הקורונה ומירידת מחירי הנפט – והביא את המטבעות של איראן, סוריה ולבנון לקריסה עם אינפליציה שנתית של כ-100% בממוצע".

אבנטל מסביר כי התסיסה באיראן הוא לא משהו שאפשר להתעלם ממנו. "בתוך איראן ישנה ביקורת רחבה נגד ההסכם, כולל מצד בכירים שמרניים דוגמת הנשיא לשעבר אחמדינ'ג'אד, והממשלה מותקפת על שלא שיתפה את הציבור במגעים לקידומו. האיראנים חוששים מ'מכירה בזול' של נכסים לאומיים כמו איים ונמלים ומקורות אנרגיה. אפילו בנו הגולה של השאה הזהיר מפני 'שוד אוצרות הטבע' שלהם. בנוסף, נשמעת דרישה מהממשלה לברר את סוגיית יחסה של סין למוסלמים האייגורים לפני חתימה על ההסכם".

מה שמעלה חשד אצל אבנטל על כך שלא כל מה שפורסם הוא בהכרח נכון, היא העובדה שהסינים לא ממש שותפים לפרסומים באיראן. "האמת היא, שלמרות הפרסומים, מבחינת הסינים לא בטוח בכלל שיש כזה הסכם. כשאתה שומע על הסכם רק מצד אחד זה מעלה חשד. סין אינה מתייחסת להסכם, לא מאשרת ולא מכחישה את קיומו. דוברת במשרד החוץ הסיני שנשא לה בסוגיה הסתפקה באמירה כי "שתי המדינות נמצאות בקשר בנוגע לפיתוח יחסיהן".

"העמימות הסינית נובעת אולי מהחשש להעמיק את המתח בין בינה לבין ארה"ב", מסביר אבנטל. "מעבר לחוסר הרצון להחריף את מלחמת הסחר עם ארה"ב, הסנקציות האמריקאיות מהוות מכשול כבד על כל השקעה סינית באיראן. תחת לחץ הסנקציות, סין כבר נסוגה מפרויקטים גדולים עם טהרן, דוגמת פיתוח שדה הגז פארס הדרומי, בהיקף של חמישה מיליארד דולר.

"סין נתקלה בבעיות שלא צפתה בשחיתות, פשע וטרור. אני מניח שהחשש הזה קיים גם בנוגע לאיראן. בנוסף, חברות סיניות ממילא רוכשות נפט מוזל מאיראן, בוודאי בשנה האחרונה"